

lium Toletanum VIII. c. 2 t. 7 Concil. col. 414. Collect. Labbæi, Herdense can. 7 t. 5 col. 752, et S. Thomam 2, 2 qu. 98 art. 2 ad 1 argum. Hinc merito ab Innocentio XI. an. 1679 damnata est hæc propositio: *vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam vellet, aut possit damnare hominem.*

(5) Juramenti auctoritatem, religionem, fidem probant Sacræ Literæ, in quibus ea occurrunt *Vivit Dominus: per memetipsum; juravi: sicut juravit Dominus, et non pœnitebit eum*, et alia similia. Imo passim Theologi observant, omnem Dei promissionem, atque assertionem juramentum esse. Jeremias IV, 2, *jurabilis*, inquit, *in veritate, et judicio, et justitia*, quæ sunt tres conditiones, quas et Ecclesia in juramento requirit, quibusque servatis recte commune jusjurandum emittitur. Paulus etiam non semel in epistolis jurat, ut I. ad Corinth. XV. 31, Roman. I. 9, Philipp. I. 8, et ad Hebræos VI 12 et seq., ubi Apostolus à Deo emissum jusjurandum memorat. Idem quoque confirmant Patres, in primis vero Athanasius Apolog. ad Constant. n. 8 opp. t. 1 p. 258, et Exposit. in psal. 62 p. 381 ed. Patavii 1777, Hilarius in psalm. 62 opp. t. 1 col. 176, et de Trinit. I. 5 n. 50 t. 2 col. 125 ed. Veronæ 1730, Liberius Ep. 4 ad Constant. n. 5 apud Constantium Ep. Rom. Pontific. col. 425, Augustinus Serm. 180 al. 28 de Verb. Apostolic. c. 4 t. 5 col. 861 ed. cit., « Si peccatum, inquit, esset juratio, nec in veteri Lege diceretur: *non perjurabis, reddes autem Domino jusjurandum tuum.* Non enim peccatum præciperetur nobis. . . . et c. 5: ut noveritis verum jurare non esse peccatum, invenimus et Apostolum Paulum jurasse etc.; et c. 2 col. 859: Invenimus jurasse primitus ipsum Dominum, in quo non est omnino peccatum: *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum etc.* Æternitatem Sacerdotii filio cum juramento promisit. Habet etiam: *per memetipsum juro, dicit Dominus*: et illud juratio est: *vivo ego, dicit Dominus*: quomodo homo per Deum, ita Deus per seipsum. Non est ergo peccatum jurare. . . jurat Deus, qui peccatum non habet. Non ergo est peccatum jurare: sed magis peccatum est perjurare. » Vide etiam S. Thomam 2, 2 qu. 89 art. 2, et Innocentium III. in c. 26 de Jurejur. Eadem est perpetua Ecclesiæ disciplina. Evagrius, Constantinopolitanum Diaconum, lectis Evangeliiis jurasse, scribit Sozomenus Histor. I. 6 cap. 50 p. 265 ed. Cantabrig. 1720. Concilium Toletanum VIII. can. 2 t. 7 col. 414 Collect. ejusd. justas jurandi causas describit. Patres Concilii Constantinopolitani Œcumenici VI. Act. 14 t. 7 col. 4011, Georgium Diaconum in singulis propositis quæstionibus jurare coegerunt; de jurejurando à Marcellino Comite interposito in collatione inter Catholicos, ac Donatistas, testimonium perhibet Augustinus Collat. Carthag. die 1 c. 5 opp. t. 9 col. 546 ed. cit. Constantinus M. Arij juramentum accepit, ipseque L. 4 Cod. Theod. de Accusat. jurejurando concludit. Similiter jurisjurandi mentionem facit Arcadius L. 3 Cod. Theod. de Pactis, atque illud ad dirimendas lites, præcidendasque calumnias interponi vult Justinianus in L. 2 cod. de Juram. prop. calumn. Ne omnia persequar, quæ prope innumera sunt Concilium Constantiense reconciliandos singulis propositis articulis jurejurando respondere jussit, ac Synodus Tridentina à Magistris, à novis Canonicis, atque ab aliis sacramentum emitti voluit. Quæ ex Sacris Literis contra jusjurandum educi solent, præclare diluuntur à S. Augustino Serm. 180 cit. col. 859 seq., S. Hieronymo Comment. in Mat. c. 5 ver. 54 t. 7 col. 50 ed. Vallarsii Veronæ. S. Thoma cit. qu. 89 art. 2 ad arg. 1 et 2, Pilichdorffio contr. Valdens. c. 36 t. 25 Biblioth. PP. p. 298 ed. Lugdun., Ebrardo in Antihæresi adver. Valdens. c. 14 t. 24 ejusdem Biblioth. p. 4555, Ven. Moneta I. cit. par. 1 §. 1 et seq. p. 463 et seq., Innocentio III. cit. cap. 26 de Jure-

jur. S. Joannem Chrysostomum ab ea, quam illi Anabaptistæ impingunt, calumnia egregie liberat doctus Auctor notationum in Ven. Monetam I. c. not. 56 p. 475. Consule Catechismum Romanum de 2 Præcept. par. 3 c. 3 n. 15 et 16, Interpretes Sac. Scripturæ in Eccles. c. 25, et in Matt. c. 5, præterea PP. Maurinos in Hilarium in Matth. c. 4 n. 23 lit. g. col. 637 t. 4 ed. Veronæ 1750, P. la Fontaine t. 4 Const. Unig. theol. pro ult., P. Paulum à Lugduno t. 2 Antixapl. prop. ult. Vivam prop. damnat. Quesnelli 101.

2. Cum autem jurisjurandi fides sancta esse debeat, facile intelligitur, quam grave sit scelus eorum, qui hanc fidem fallunt, hoc est perjurium admittunt. Nam hi non tantum fidem, sed etiam graviter negligunt reverentiam debitam Deo, quem fidei testem advocarunt (1). Hinc plures adversus perjuros pœnæ sunt constitutæ. Eos, non secus ac fures, et adulteros, sese ab altari rejecturum minatur Chrysostomus (2); per undecim vero annos communionis expertes esse Basilius jubet (3). Jure civili, et canonico perjuri infames sunt (4), arcentur à ferendo testimonio (5), atque ab ecclesiasticis beneficiis (6), et aliis etiam, pro rerum, criminisque ratione, pœnis subjiciuntur.

(1) Confer. S. Augustinum Serm. 180 al. 28 c. 6 et 7 opp. t. 7 col. 862 ed. Ven. 1762, S. Joannem Damascenum Sacr. parallel. lit. o. tit. 12 opp. t. 2 p. 631 ed. Lequienii Ven. 1748, S. Thomam 2, 2 qu. 98 art. 2, Catechismum Romanum p. 3 c. 3 n. 20.

(2) S. Joann. Chrysostomus Homil. 17 in Matth. n. 5 opp. t. 7 col. 228 ed. Paris. 1727.

(3) S. Basilius Epist. canon. Can. 64 apud Labbæum Conc. t. 2 col. 1536 ed. Ven.

(4) L. 3 Cod. Theod. de Pactis, can. 9 caus. 5 qu. 5, can. 17 caus. 6 qu. 1, can. 7 caus. 22 qu. 5.

(5) Cap. 7 et 54 de Testib.

(6) Confer Gonzalezium in c. 41 de Jurejur. n. 8.

De sancitis Hisp. legibus in *perjuros pœnis ante novis. cod. pœn.*, consul. Præpos. D. Jo. Sala citatum opus: *Ilustracion del Derecho Real*, lib. 2 tit. 26 §. 5.

TITULUS XIII.

DE DIVINATIONE.

1. DIVINATIO QUID, ET QUOTUPLEX?—2. AUGURIUM.—5. SORTILEGIUM.—4. PACTUM CUM SATANA.—5. PŒNÆ IN EOS, QUI DIVINATIONI, ET SORTILEGIO STUDENT.

DIVINATIO significat præsentionem, et scientiam rerum futurarum. Hæc autem ars, non solum vana, et futillis, sed etiam

impia, comprehendit astrologiam, augurium, sortilegium, divinationem per pactum, quod cum Satana conventum dicitur. Astrologia pertinet ad trajectiones, motusque stellarum: et qui ex earum rerum observatione significari, prædicique putant, quid cuique eventurum, et quo quisque fato natus sit, Astrologi dicuntur; olim et Mathematici vulgo dicebantur. Genus hominum ineptissimorum vehementer improbant non ecclesiasticæ solum (1), sed etiam civiles leges (2).

(1) Vide Tertullianum de Idololatr. c. 9 p. 89 ed. Paris. Rigaltii 1675.; Auctorem constitut. Apostolic. l. 8 c. 52 apud Cotelerium PP. Apostolic. t. 1 p. 417 ed. cit., S. Leonem M. Serm. 27 c. 5 et 4 opp. t. 1 col. 94 et Serm. 57 c. 5 col. 217 ed. Ballerin. Ven. 1753, S. Augustinum de Doctrin. Christ. l. 2 c. 25 opp. t. 5 col. 45 et Serm. 9 c. 5 t. 7 col. 50 ed. Ven. 1762, S. Hieronymum in Isaiam l. 13 c. 48 opp. t. 4 col. 435 et 454 ed. Vallarsii Ven. 1767, præterea Concilium Toletanum I. in Regul. fidei contr. Priscillianist. t. 2 concil. col. 1477. Collect. Labbæi, quod ob hoc potissimum crimen anathematis pœnam in Priscillianistas constituit. Hi enim, ut testantur Leo M. Ep. 25 ad Turibium c. 11 opp. t. 1 col. 703 ed. Ballerin. Ven. 1753, et Augustinus de Hæres. c. 70 opp. t. 10 col. 25 ed. cit., omnia fato, ac syderum conversioni adscribent. Eadem ars dicta etiam fuit Astrologia *Apotelesmatica*; quoniam occulti effectus, et potestates astrorum in conjunctione, et oppositione, *Apotelesmata* vocabantur. Hinc qui eam artem exercebant, *Apotelesmatici* appellati sunt, atque etiam *Mathematici*, et *Chaldæi*, eaque ars eadem fuit, ac *Astrologia judiciaria*, quam vocamus. Eusebium Emisenum accusatum fuisse, quod hanc artem tractaret, eaque de causa relicto Episcopatu fugam arripuisse, scribit Sozomenus Histor. l. 5 c. 6 p. 99 ed. Cantabrig.; et Aquilam Ponticum, quod nimium Mathematicorum artibus tribueret, ab Ecclesia ejectum fuisse, narrat Epiphanius de Mensur. et pond. §. 45 opp. t. 2 p. 171 ed. Coloniae 1682. Aliud simile de Astrologo exemplum habet Augustinus de Mathematic. ad calc. tract. in psalm. 61 opp. t. 5 col. 805 ed. cit.

(2) Consule utrumque Codicem Theodosianum, et Justinianum tit. de Mathem. et malefic.

2. Augurium comprehendit *Haruspicium*, et *Aruspiciam*, quibus signa, et indicia quærentur in extis victimarum; et *augurium* angustiiori significatione acceptum, quod volatibus avium, cantibusque, ut certissimis signis, declarari res futuras docet, et *omen*, per quod ex hominis voce, atque etiam ex sternutamento indicia capiuntur; et *chiromantiam*, *metoposcopiam*, et *notomantiam*, quibus aliquis ex manibus, ex vultu, ac fronte, vel ex dorso res occultas, et latentes indagare conatur. Quantum Romani inanissimis hisce artibus operam dederint, res est nota cunctis, et mandata monumentis; sed eas semper Ecclesia gravissime improbat (1).

(1) Consule Auctorem Constit. Apostol. l. 8 c. 52 apud Cotelerium PP. Apostolic. t. 1 p. 417 ed. cit., S. Cyrillum Hierosol. catech. 19 mistag. 1 n. 8 p. 509 ed. Ven. 1765, S. Augustinum de Doctrin. Christian. l. 2 c. 20 seq. opp. t. 5 col. 40 ed. Ven. 1759, S. Thomam 2. 2 qu. 95 art. 2, Concilium Eliberitanum can. 62 t. 4 concil. col. 999 collect. Labbæi, Agathense can. 42 t. 5 col. 528, Veneticum can. 16 t. 5 col. 82, Aurelianense l. can. 50 t. eod. col. 547.

3. Sortilegium, sive divinatio per sortes fit, cum per sortes quæritur, quid agendum quidve vitandum sit. Ethnici divinabant per sortes, quas *Virgilianas* vocabant; cum scilicet temere arrepto Virgilio Poætæ libro, quicumque versus primum occurreret pro sorte, oraculi loco habebatur. Ita Hadrianum, et Alexandrum Severum Virgilianas sortes de Imperio consuluisse, Spartianus (1), et Lampridius (2) memoriæ prodiderunt. Eodem prorsus modo superstitiosi quidam Christiani sacris Bibliis abutebantur, quod *sacras sortes* appellabant, quodque complurium Synodorum canonibus damnatum est (3). Haud tamen vetitum est adhibere sortes, quas *politicas* vocamus (4), ut si agri sortibus dividantur, aut in exercitu definiatur, quis primus impetum in hostem facere debeat. Verum Ecclesiastica officia, et canonicæ electiones sortibus committi non debent (5); nisi ea de re peculiare Christi mandatum sit, uti in electione Matthiæ Apostoli factum est (6).

(1) Spartianus in Vit. Hadrian. p. 19 et 20 inter Histor. August. Script. t. 1 ed. Lugdun. Batav. 1671.

(2) Lampridius in Vit. Alex. Sever. p. 899 eod. loc. t. 1.

(3) Confer Concilium Agathense, Veneticum, Aurelianense l. loc. mox. cit., et vide etiam S. Augustinum Ep. 55 c. 20 opp. t. 2 col. 139 ed. Ven. 1759.

(4) Consule Augustinum Ep. 228 ad Honorat. n. 12 opp. t. 2 col. 1086 ed. cit., et de Doctrin. Christian. l. 1 c. 28 t. 5 col. 17.

(5) Cap. ult. de Sortileg.

(6) De hac Matthiæ per sortes facta electione Hieronymus in Jonam c. 1 vers. 7 opp. t. 6 col. 598 ed. Vallarsii Veron. habet hæc: *Nec statim debemus sub hoc exemplo sortibus credere, vel illud de actibus Apostolorum huic testimonio copulare, ubi sorte in Apostolatam Matthias eligitur; cum privilegia singulorum non possint facere legem communem.* Confer N. Alexandrum Hist. eccles. I. sæc. c. 1 t. 5 p. 7 ed. Ven. 1776.

4. Deterior est divinatio per explicitum pactum cum Satana; nimirum cum ipse Satanas dat responsa consulenti, aut per imagines, et idola, quæ *oracula* dicebantur; aut per suos vates, quos *Phytones*, aut *Phytonissas* vocabant, hoc est genio familiarium, sive spiritu fatidico agitato; aut per somnia, quod appe-

habant vaticinationem per somnia; aut per spectra, et visiones mortuorum, quod proprie dicebant vaticinationem, quæ fiebat evocatis mortuis, aut per cranium hominis mortui, aut per certa signa, et figuras factas in terra, vel aqua, aere, igne, vitro, cribro, et sexcentis aliis fallaciarum modis (1). Gravissimum hoc crimen, quod aliquid in se admixtum habet ex idololatria, hæresi, incredulitate, apostasia, sacrilegio, hypocrisi, curiositate, et ambitione, semper asperioribus pœnis, non ecclesiasticæ solum (2), sed etiam civiles leges (3) coereverunt.

(1) Late de his omnibus agunt, præter ceteros, Martinus Deltio Disquisit. magic. l. 4 c. 2, et Leonardus Lessius de Justit. et jur. l. 2 c. 45 dub. 5.

(2) Confer Auctorem constit. Apostol. l. 8 c. 52 cit., et Concilium Ancyrarum can. 23 t. 1 Concil. col. 1500 collect. Labbæi.

(3) L. 4 cod. Theod. de Malefic. et mathem., quam in legem vide Gothofredum.

5. Romani Pontifices, pro cura, et sollicitudine, quam habent totius Ecclesiæ, saluberrimas edidere leges, quibus antiquiora ecclesiastica decreta confirmata sunt, et provisum est diligentius, ut Christiani homines ab inani, et improbo divinationis studio deterreantur. Huc sane spectant Decretales à Gregorio IX. descriptæ (1), et his recentiores Constitutiones Leonis X. (2), Sixti V. (3), Gregorii XV. (4), Urbani VIII. (5), quibus sortilegiorum rei pœnitentiæ subjiciuntur, et infamia notantur; perseverantes autem in scelere, laici excommunicationis, clerici depositionis pœna plectuntur, atque ecclesiasticis beneficiis privantur, aliisque etiam tam clerici, quam laici, pro criminis immanitate, pœnis afficiuntur. Non tantum autem his pœnis subsumunt, sed etiam à sacrificio Missæ celebrando perpetuo repelluntur Sacerdotes, qui ipso sacrificio abuti ad sortilegia ausi sunt (6).

(1) Cap. 1 et 2 de Sortileg.

(2) Leo X const. *Supernæ* 3 §. 41 in Bullar. Roman. ult. ed. t. 5 par. 5 p. 400.

(3) Sixtus V. const. *Cœli et terræ* 26 t. 4 par. 4 p. 176 Bullar. Roman.

(4) Gregorius XV. const. *Omnipotentis Dei* 101 t. 5 par. 5 Bullar. Roman. p. 97.

(5) Urbanus VIII. const. *Inscrutabilis* 562 t. 6 par. 4 Bullar. p. 268; qua quidem constitutione præsertim gravissimis afficiuntur pœnis Astrologi, qui de statu Christianæ Reipublicæ, vel Sedis Apostolicæ, aut de vita Summi Pontificis, ejusque consanguineorum judicium ferunt.

(6) Decretum sac. Romanæ Inquisitionis die 5. Augusti 1745, quod à Benedicto XIV. comprobatum est.

TITULUS XIV.

DE MAGIA.

1. MAGIA QUID?—2. PŒNE IN MAGOS.

1.

DIVINATIONI affinis est magia superstitiosa, quæ proprie à rei Canonice Scriptoribus magia nuncupatur, per quam scilicet ope dæmonis magna, et mirabilia fieri videntur (1); eaque sic distinguitur à magia naturali, per quam à philosophis per causas naturales sæpe mira patrantur. Sed magia à divinatione differt, quod per illam fiunt, quæ mirabilia apparent, per hanc autem occulta quærentur. Magi sæpe *benefici*, et *malefici* appellantur, quoniam aliis veneno, atque præstigiis mala afferre conantur. Hos morte mulctari jube Constantinus (2), atque ipsis etiam spem prorsus adimit veniæ, quæ in Paschate criminum reis concedebatur (3).

(1) Confer Mamachium, qui Origin. et antiquit. Christian. l. 5 c. 1 §. 3 t. 3 p. 128 et seq. copiosè refellit opinionem eorum, qui magos unquam visisse inficiantur.

(2) L. 5 et 5 cod. Theod. de Malefic.

(3) L. 4, 5, 4, 6, 7, 8, cod. Theod. de Indulgent. crimin.

2. Ecclesiæ legibus magi iisdem, quibus sortilegi, pœnis afficiuntur; nimirum excommunicatione, et si clerici fuerint, depositione (1). Qui sortilegio, aut maleficio suo alienæ mortis causa fait, sæculari curiæ tradendus est, ut meritis plectatur pœnis; qui maleficio, et sortilegio mortis causam non dedit, in perpetuum carcerem detruditur (2). Etiam consulentes magos, atque sortilegos in excommunicationem incidunt, et si clerici fuerint, gradu, ac dignitate moti, perpetuæ pœnitentiæ subjiciuntur (3). Sed his in rebus, ut plurimum, locus est arbitrio iudicis, qui pro criminis, et rerum ratione, modo leviores, et modo asperiores pœnas infligit.

(1) Consule Decretum caus. 26 qu. 5, et Decretales in tit. de Sortileg., item Concilium Laodicenum can. 56 t. 1 concil. col. 1538 collect. Labbæi, Ancyrarum can. 23 t. 1 col. 1500, Carthaginense IV. can. 89 t. 2 col. 1444, ut mittam quæ Auctor *Recognitionum* l. 4 n. 26 et seq. apud Cotelerium PP. Apostol. t. 1 p. 545 ed. Amstelæd. cit., Tertullianus de Idololatr. c. 9 p. 89

ed. Paris. 1675, Origenes contr. Cels. l. 1 n. 24 p. 542, et l. 4 n. 54 opp. t. 1 p. 527 seq., ed. Paris. 1755, adversus hoc crimen scriptum reliquerunt.

(2) Gregorius XV. cit. const. *Omnipotentis Dei*.

(3) Concilium Toletanum IV. can. 29 concil. t. 6 col. 1460 collect. Labbæi. Confer etiam paulo ante laudatam Urbani VIII. *Constitutionem*.

(N. S. Ad Hispanias quantum attinet, jure Ecclesiastico, Astrologi, angures, incantatores, vanis dediti observantiis, aliique hujus furfuris homines, anathematis maledictione feriuntur in *Regula Fidei Cathol. Conc. Tolet. I* cap. 15. Tum publica, et acerbissima fustigatione puniti, venundari, eorumque pretia pauperibus erogari, et ipsorum opera utentes excommunicatione puniri, ex sex unciarum puri auri pœna multari jubentur in Syn. Narbon. cap. 15. Adhæc excommunicatione plectuntur tam hi, quam eos consulentes, in Syn. Vallisolet. an. 1522, cap. 25, et Salmant. an. 1555 cap. 15. Postremo iidem, eisque auxilium præstantes, excommunicatione quoque *latæ sententiæ*, et multa pecuniaria puniuntur; et si scelus iteraverint, duplo majori multa, infamia, et exilio, in Syn. Hispal. an. 1512. cap. 5. Clerici vero, qui ad magos, vel augures, ut ab eis consilia accipiant, accesserint, ab omni honore deponendos, et in Monasterium detrudendos, decrevit Synod. Tolet. IV can. 29 alias 28.—Jure civili, incantatores et magos ducentorum verberum, infamiae, et perpetuæ incarcerationis pœna coercendos, decrevit Chindasvinthus leg. 1 et 5 tit. 2 lib. 6 *Fori Judic.*; sed extremo etiam supplicio puniendos constituit Alphonsus Sap. leg. 3 tit. 25 *Partit. VII*; atque etiam Joannes Castellæ I, itemque Joannes II legg. 1 et 2 tit. 4 lib. 12 *Novis. Compil.* Tum et eos consulentes, ducentorum verberum, ipsos occultantes exilii pœna damnantur, uti sanxerunt Chindasvinthus, et Joannes II in *modo indic. leg.*)

De animali magnetismo consul. *Dict. Can. Jur. Auct. André*, edit. Matrit., tom. 3 à pag. 274.*

TITULUS XV.

DE DELICTIS VENEREIS.

1. VENEREORUM CRIMINUM SPECIES.—2 ET 5. PŒNÆ FORNICATIONIS, ET CONCUBINATUS.—4. STUPRI.—5. ADULTERII.—6. INCESTUS.—7. SACRILEGII.—8. RAPTI.—9. SODOMIÆ, ET CONCUBITUS CUM BESTIIS.

4.

VENEREORUM criminum species sunt: fornicatio simplex, concubitus, stuprum, adulterium, incestus, sacrilegium, raptus, sodomia, conjunctio cum bestiis, quæ vulgo *bestialitas* appellatur. Fornicatio est voluntarius concubitus viri cum muliere, qui duo inter se inire matrimonium possent, quoniam neuter alio vinculo obstrictus est. Concubitus est conjunctio, seu consuetudo viri soluti, hoc est matrimonio non obligati, cum soluta item fœmina, quæ uxoris loco non est: stuprum, velita compressio virginis; adulterium, alieni thori violatio (1); incestus, con-

junctio affinium, aut consanguineorum; sacrilegium, concubitus cum persona, quæ se Deo vovit; raptus, violenta abductio honestæ personæ, libidinis explendæ causa (2). Sodomia est conjunctio duarum personarum ejusdem sexus, quæ sodomia *perfecta* dicitur; eam vero proxime sequitur sodomia *imperfecta*, quam admittunt duæ personæ dissimilis sexus, quæ corporum copulatione violarunt ordinem, quem liberorum procreandorum causa natura constituit. Denique est *bestialitas*, cum quis libidine sua bestias appetivit.

(1) Adulterium jure civili tantum in alienam conjugem L. 54 ff. ad L. Jul. de Adulter.; jure vero canonico à marito alieno in quamlibet etiam inuptam fœminam committitur can. 15, 15 cau. 32 qu. 5. Falso autem Cujacius in Decretal. c. 4 tit. 1 l. 1 opp. t. 6 col. 762 ed. Ven. reprehendit Alexandrum III., quod, ut ipse inquit, in c. 4 de Judic. adulterium inter leviora crimina recensuit. Cujacium sequuntur hæretici complures, quorum in Romanos Pontifices insigne odium est, atque inter eos Antonius Matthæus de crimin. proleg. c. 6, eo usque impudentia progreditur, ut ad hoc vitium proclivem audacissime dicat sanctissimum Pontificem, ejus continentia omnibus monumentis testata est, ac ne in suspicionem quidem adducta in eo diro, ac diuturno schismate, quo ipse vexatus fuit, opera præsertim Fridrici I. Imperatoris, qui contra eum tres, aut quatuor, ut alii putant, Antipapas impense fovit. Sed impudentissimam calumniam invicte refutavit Carolus Blascus Diatrib. 2 ad c. 4 de Judic. inter ejus opuscul. canonice Neapoli edita an. 1758 t. 1 p. 165 seq.

(2) De his, ceterisque criminibus, quorum hoc loco mentio est, copiose agit Renazzius Institut. Criminal. l. 4 per tot.

2. Simplex fornicatio, præsertim clericorum, antiquis canonicis variis puniebatur pœnis (1); nunc fere omnes judicis arbitrio relictæ sunt. De concubinato multa jure novo Concilii Tridentini (2) sapienter sunt constituta. Nimirum qui in ejus sceleris contagione versantur, ter ab Episcopo monendi, et si monitis non obediunt, excommunicandi, aliisque etiam plectendi sunt pœnis, cum per annum censuras neglexerunt. Concubinæ vero ab Episcopis ex officio graviter puniendæ sunt, atque extra oppidum, vel diœcesim relegandæ.

(1) Canon Apostolicus 55 apud Cotelierum l. c. p. 450, et Concilium Neocæsariense can. 9 t. 1 concil. col. 1511 collect. Labbæi, hujus criminis reos nunquam inter clericos cooptari, et cooptatos per ignorantiam, offerendi munere privari voluerunt. Virginibus, quæ virginitatem suam non custodierint, pœnitentiam imponit Concilium Eliberitanum can. 14 col. 994 t. 1 concil. collect. Labbæi.

(2) Concilium Tridentinum Sess. 24 cap. 8 de Reform. matrim.

3. Clerici concubinarij, si nullum habeant beneficium, in

carceres detruduntur, suspenduntur ab ordine, ab obtinendis in posterum beneficiis repelluntur, aliisque etiam, pro Episcopi arbitrio, et prudentia, criminisque natura, pœnis subjiuntur. Clericus autem beneficiarius semel monitus, et in scelere perseverans, privatur tertiam parte fructuum beneficiorum, qui ab Episcopo Ecclesiæ, vel alteri pio loco adscribuntur. Si iterum monitus non resipiscat, cunctis privatur fructibus, atque etiam Episcopi arbitrio à beneficii administratione suspenditur; si neque his monitis pareat, cuncta ei beneficia, et officia adimuntur, spesque omnis præciditur aliorum in posterum obtinendorum; denique si nondum deserat pravum vitæ institutum, pœna excommunicationis plectitur. Episcopus hujus criminis reus à provinciali Synodo monendus est, monita despiciens suspenditur, et adhuc flagitiose vivens, à Summo Pontifice Episcopatu privatur (1).

(1) Concilium Tridentinum Sess. 25 c. 14 de Reform.

4. Stuprum à Clerico illatum, Ecclesiæ leges multat pœna depositionis ab officio, et onere dotandi puellam, quæ vim passa est (1). Hodie, præter dotationem, suspensio, multa pecuniaria, carcer etiam perpetuus, aliæque pœnæ Episcopi arbitrio infliguntur. Laicus, qui hujusmodi crimen patravit, aut dotare, aut uxorem ducere debet mulierem, cum qua concubuit (2); nisi aliud status personarum, aut rerum conditio postulet, quia tunc pecunia dotis loco danda est. Verum qui mulierem compressit, data matrimonii fide, is eandem fidem liberare omnino debet (3). Civiles leges capitæ etiam condemnant hominem, qui mulierem per vim stupravit, præsertim valde honestam, aut puellam nondum maturam viro (4). Qui vim intulit, sed stuprum perficere non potuit, subest pœnis, quæ iudicis arbitrio infliguntur.

(1) Cap. 1 de Adulter. et stupr.

(2) In c. 1 cit. statuitur, ut qui stuprum intulit, utrumque præstet, scilicet, et dotet, et uxorem ducat mulierem, cum qua concubuit. Verum Juris Canonici interpretes conjunctivam particulam et disjunctivæ accipiunt, ut scilicet criminis reus alterutrum tantum præstare cogatur. Confer Fagnanum in c. 2 de Adulter. et stupr. n. 2 et 3, et Maschat. Instit. Canonic. l. 5 tit. 16 n. 12.

(3) Consule Giraldum Exposit. jur. Pontific. l. 5 tit. 16 sect. 854.

(4) L. 1 §. ult. ff. de Extraord. crim.

5. Adulterium à Jure Civili gladio (1), à Jure Canonico in

laico excommunicatione, in clerico depositione punitur (2), aut uterque certæ pœnitentiæ subjiuntur (3). Mulieres autem in monasterium ad perpetuam pœnitentiam, si eas viri recipere noluerint, detruduntur (4). Hodie adulteri in carceres conjiciuntur, atque aliis subunt pœnis, quæ legibus, moribusque populorum receptæ sunt; et alicubi adulterium etiam morte multatur (5). Ubique tamen receptum est, ut propter adulterium, perpetuum inter conjuges divortium fiat, uti demonstratum supra est.

(1) L. 50 cod. ad L. Jul. de Adulter., §. 4 Instit. de Publ. judic.

(2) Cap. 6 de Adulter. et stupr.

(3) Confer Basilium Ep. Canon. 1 ad Amphiloeh. can. 3 apud Labbæum t. 2 concil. col. 1509 ed. Ven., Concilium Ancyranum can. 20 t. 1 col. 1494, Eliberitanam can. 64 et 69 t. eod. col. 998 et 1000 collect. Labæi.

(4) Cap. 19 de convers. conjug., Auth. Sed hodie cod. ad L. Jul. de Adulter.

(5) Confer Maschatum Inst. Jur. Canon. l. 5 tit. 16 n. 15. Huc etiam spectat Constitutio *Ad compescendam* 70 in Bullar. t. 4 part. 4 p. 267, quam contra adulteros, et adulteras, itemque contra lenones, et lenas Sixtus V. divulgavit.

6. Adulterorum quoque pœnis, aliisque gravioribus, aut levioribus, uti fert ratio criminis, et prudentia iudicis, plectuntur incesti, qui scilicet cum consanguineis, aut affinis usque ad gradus prohibitos concubuerunt. Eodemque jure censentur, qui liberis dedere operam cum ea, quam de sacro fonte susceperunt, vel in chrismate tenuerunt. Illud præsertim est proprium incestus, quod qui eum sciens commisit cum conjugis consanguineis, conjugale debitum petere non potest (1).

(1) C. 1 et 4. *De eo qui cognov. consanguin. uxor.* In Urbe, atque in ecclesiastica ditjone etiam ultimi supplicii pœna in casibus quibusdam constituta est à Sixto V. const. Volentes 80 t. 4 part. 4 Bullar. Roman. p. 294.

7. Fornicatio clerici, qui in sacris ordinibus versatur, quamquam verum sit sacrilegium, tamen ut simplex fornicatio punitur. At sacrilegium cum moniali commissum graviori pœnæ subjiuntur. Nam Jus Civile hujus criminis reum morte multat, ejusque bona monasterio adscribit (1). Jure canonico laicus, qui monialem compressit, excommunicatur, clericus privatur beneficio, et depositus ab ordine, in monasterium, seu potius in carcerem detruditur; ipsa vero monialis, quæ se violari passa est, aut in arctius monasterium, aut in carcerem conjicitur (2). Concubitus Christiani hominis cum Judæa, vel ethnica muliere, licet à simplici fornicatione non differat, plerumque tamen gravior

punitur, ob injuriam Christiano nomini illatam; ac si promissio accesserit matrimonii, etiam adulterii, non tamen capitis pœna à jure civili coercesur (3).

(1) L. 5 cod. de Episc. et cleric., Nov. 125 c. 45. Sed hodie criminos bona heredibus relinqui solent Auth. Bona cod. de Bon. proscript.

(2) Can. 6, 11, 25, 28 caus. 27 qu. 1.

(3) L. 6 cod. de Judæis.

8. Raptores virginum, nisi assentiente puella crimen matrimonio purgetur, excommunicatione puniuntur, aut depositione si clericus raptor fuerit (1). Raptores mulieris, quæ virum habet, subsunt pœnis adulterorum; ac ceteris, quæ singularum gentium moribus receptæ sunt (2); sacrarum autem virginum, sive monialium raptores pœnas perferunt, quæ à sacris Canonibus contra raptores simul, et sacrilegos sunt constitutæ (3). Jus Civile pœna capitis animadvertit in raptorem mulieris, præsertim nuptæ, et illius bonâ addicit ipsi mulieri, quæ rapta est, modo ingenua, non ancilla, aut libertina sit (4).

(1) Can. 1 caus. 56 qu. 2.

(2) Concilium Tridentinum Sess. 24 c. 6 de Reform. matrim. plures constituit pœnas contra eos, qui matrimonii inveniendi causa mulierem rapiunt. Verum hoc decretum non pertinere ad eos, qui ut suam expleant libidinem, raptum committunt, fere omnes sentiunt. Quare adversus eos obtinere debent pœnæ, quæ gentium moribus, et legibus sunt constitutæ, quod recte observat Maschatus Instit. Jur. Canon. l. 5 tit. 17 n. 4.

(3) Can. 2 et seq. Caus. 56 qu. 2.

(4) L. un. cod. de Raptor virg.

9. Sodomia, et conjunctio cum bestiis non delicta, sed monstrua, et prodigia sunt. Olim quisquis tam fœda, et immania patrasset crimina, quæ contra naturam dicuntur, non solum à limine, verum etiam ab omni Ecclesiæ tecto removebatur (1). Hodie sodomia perfecta à Jure civili morte punitur, quæ pœna ita exasperatur, ut infandi criminis rei vivi, vel saltem eorum cadavera igne comburantur (2). Jure canonico excommunicatio in laicum, in clericum vero depositio ab officio, beneficio, ordine clericali, et in monasterium detrusio constituta est (3). Eodem quoque modo puniuntur, qui sua cum bestiis corpora commiscuerunt.

(1) Tertulianus de Pudicit. c. 4 p. 517 ed. Rigaltii Paris. 1675, Reliquas autem, inquit, libidinum furias et in corpora, et in sexus ultra jure naturæ, non modo limine, verum omni Ecclesiæ tecto submovenus, quia non sunt delicta, sed monstra. Atque hi sunt, quos hyemantes appellat Sy-

nodus Ancyra, qui quæ ob criminis immanitatem, ne digni quidem haberentur, qui locum obtinerent inter stentes, qui primus erat pœnitentiæ gradus. Vide quæ scripsi, l. 2 tit. 2 §. 74 not. 1 p. 94.

(2) L. 51 cod. ad L. Jul. de Adulter., §. 4 Instit. de publ. judic., Novell. 77 c. 1, L. 6 cod. Theod. ad L. Jul. de Adulter., quam legem integram describit Auctor collat. Mosaic. et Rom. leg. tit. 5 de Stupratoribus apud Schultingium Jurispr. veter. ante-justinian. p. 753 ed. Lipsiæ 1737.

(3) Cap. 4 de Excess. Prælat. Clerici, qui se spurcissimo crimine pluries inquinaverunt, degradari, et curiæ sæculari tradi debent, sicut demonstravi l. 1 tit. 8 §. 25 p. 529.

Quæ de venereis delictis statuerunt nostrates leges, exponit Præp. Sala, op. *Ilustracion del Derecho Real*, lib. 2 tit. 27.

TITULUS XVI.

DE USURIS.

1. USURA QUID?—2. USURÆ VETITÆ.—3. AD 5. NON SOLUM HUMANO, SED ETIAM DIVINO, AC NATURALI JURE.—6. NUM USURÆ ALIQUANDO PERCIPI POSSINT?—7. LUCRUM CESSANS.—8. DAMNUM EMERGENS.—9. PACTUM DE SOLVENDIS USURIS.—10. MORA, ET INTERPELLATIO.—11. PERICULUM AMITTENDÆ SORTIS, ET FŒNUS NAUTICUM.—12. CONTRACTUS MOHATRA.—13. PACTUM ANTICHRESIS.—14. QUANDO HOC PACTUM NON INPROBET JUS CANONICUM?—15. COMMISSORIA LEX IN PIGNORIBUS.—16 AD 18. MONTES PIETATIS.—19 AD 20. CENSUS REALIS.—21 ET 22. CENSUS PERSONALIS.—23. CENSUS VITALITIUS.—24. CAMBIUM.—25. CAMBIUM SICCEM.—26. AD 29. CAMBIUM OBLIQUEM.—30. SOCIETAS AD CAPUT SALVUM.—31. AD 35. CONTRACTUS TRINUS.—36. PŒNÆ IN USURARIOS.—37. QUOMODO ALIQUEM USURARIUM ESSE CONSTET?

1.

CRIMINIS loco est etiam usura, cujus nomine intelligimus: lucrum, quod ex mero mutuo percipitur, cum scilicet post statutum tempus usur exigitur, quam mutuo datum est (1). Ethnicis permittebat usuras jus divinum à veritate, qua ipsi utebantur (2), et antiquo errore, falsaque opinione decepti, ipsi etiam Christiani Imperatores suis legibus usuras ferendas putarunt (3). Verum hi omnes, in illis quoque tenebris erroris, malum in usu- ris inesse intellexerunt; easque propterea certis coercuere legibus, modumque constituerunt, quem in exercendis usuris tenere oportebat (4).

(1) Usuræ nomen etiam rei usum, partamque ex re utilitatem significat; sed proprie Theologi, et Canonistæ comprehendunt lucrum, quod ex mutuo percipitur. Videlicet usuram, aut fœnus committit, qui ex ipsomet mutuo, ut inquit Benedictus XIV. in Encycl. Vix pervenit, 145 ad Episc. Ital. t. 1 ejus Bullarii p. 555 ed. Ven., quod suapte natura tantumdem reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam est receptum; ideoque ultra sortem lucrum aliquod ratione mutui sibi deberi contendat.